

Dickpics og slutshaming bør inn i seksualundervisningen

Smarttelefonen har blitt et vanlig hjelpemiddel for å utforske og dyrke egen seksualitet. Ofte går det bra, men av og til ikke. Helsesøstre bør bidra med kunnskap for å oppnå trygg seksualitet på nett.

Forfatter

Ida Gansmo Uldal

Helsesøster

Familiens hus, Helsestasjonen i Namsos, Kommunehelsetjenesten

Nøkkelord

Ungdom

Helsestasjon

Undervisning

Seksualitet

Sykepleien 2018 106(70807)(e-70807)

DOI: <https://doi.org/10.4220/Sykepleiens.2018.70807>

HOVEDBUDSKAP

I smarttelefonens tidsalder har flørting, sjekking og seksuell nysgjerrighet aldri vært mer tilgjengelig. Intime bilder og videoer sendes mellom brukere, og ofte går det bra, men av og til ikke. Nakenbilder på avveie har blitt et samfunnsproblem, og det viser seg at unge mangler kunnskap og digital kompetanse for å oppnå trygg seksualitet på nett. Det er viktigere enn noen gang å få bildedeling, slutshaming og dickpics inn i seksualundervisningen.

DICKPICS

Dickpics er bilder av penis, gjerne erigert, som sendes til andre som en «gave», en invitasjon eller bare for å se hva som skjer (9).

SLUTSHAMING

Slutshaming handler om å påføre jenter skam som en sanksjon for å ha brutt normer knyttet til utseende eller seksualitet (8).

De fleste har i dag et nært og kjært forhold til smarttelefonen sin, og mye tyder på at kommunikasjonen formes av denne konstante tilgangen på nett og sosiale medier. Vi er født med et ønske om tilknytning, og dette er en sterk drivkraft for å søke etter og være sammen med andre. Sosiale medier er konstruert slik at det spiller på dette behovet og gir en illusjon av å være sammen (1).

Sosiale medier lar oss dele alt fra politiske holdninger til mer banale ting som for eksempel bilder av hva man har på tallerkenen. Vi befinner oss i en tid der vi vurderer hverandre ut fra likes, venner og kommentarer. Unge skaper ikke bare profiler men også identiteter gjennom sosiale medier. En viktig del av ungdomstiden handler om å danne sin egen identitet. Dette skjer gjennom en sosial og relasjonell prosess, hvor unge sammenlikner seg med hverandre og forstår seg selv ut ifra menneskene rundt og gjeldende ungdomskultur (2).

Identitet på nett

Forskning viser at unge bruker internett og sosiale medier til å presentere seg selv, få tilbakemeldinger og kommunisere med andre som en del av identitetsutviklingen (3). Profilene de unge oppretter på nett, stemmer gjerne overens med aktuelle trender i kulturen og forventninger fra venner på hva som er innafor og ikke. Det finnes altså ikke et klart skille mellom identitetsdannelse online og offline.

Ungdomstid handler også om seksualitet, og nettet har blitt en vanlig arena for seksuell utforskning og utprøving av seksuelle grenser. Vennskap og flørt gjennom apper og nettsider, kan oppleves like sterkt som i mer tradisjonelle former. Mange opplever at terskelen for å dele og kommunisere er lavere på nett enn ansikt til ansikt (4). Her kan man finne en potensiell partner og dele intime sider av seg selv gjennom tekst, bilder og video. Og anonymt om ønskelig.

«Nettet har blitt den største og mest tilgjengelige arenaen for utforskning av egen seksualitet.»

Ved å flytte flørt og sex over på en skjerm, har avsenderen muligheten til å redigere og fremstille egen seksualitet. Dette gir mange en etterlengtet kontroll over hvordan man fremstår seksuelt (5). Nettet har blitt den største og mest tilgjengelige arenaen for utforskning av egen seksualitet, også for barn og unge. Dette gjør at yngre mennesker nå står overfor valg som før kom senere i livet (6). Seksualitet og etablering av identitet på nett har flere positive sider, men kan også få alvorlige konsekvenser.

Ser ikke konsekvensene

Et risikomoment er tenåringshjernen i seg selv. Den er, som mange påpeker, under utvikling, noe som gjør det er vanskelig å planlegge fremover og se konsekvensen av egne handlinger. Mange er ikke modne nok til å filtrere informasjonen de får, og kan derfor tråkke over grenser de normalt ikke ville ha gjort. Dette kan skyldes en kombinasjon av spenningssøken og mangel på impulskontroll (7). Unge har rett og slett dårligere forutsetninger for å se konsekvenser enn voksne.

I en rapport fra Barneombudet forteller unge at de tror at noe av grunnen til at seksuelle krenkelser skjer i så utbredt grad på nett handler om at man ikke møter hverandre ansikt til ansikt. Det kan ifølge ungdommene gjøre at det hele føles mer uvirkelig og på den måten senke terskelen for å krenke andre (8). Nettet gir oss mulighet til å ha relasjoner uten nødvendigvis å ha noe av det som er det viktige med forhold i det virkelige liv, nemlig forpliktelser og trygghet (4).

Tar større risiko

Muligheten for å være anonym på nett skaper en illusjon om avstand mellom sender og mottaker og kan gjøre at det er lettere å presentere egen seksualitet. Men det kan også føre til at egne og andres grenser blir utydelige, noe som igjen kan bidra til å senke terskelen for å true eller presse noen (9).

I tillegg til at man kan være anonym, kan digital seksualitet lokke en til å slippe seg mer løs. For eksempel innbyr bilder som forsvinner på Snapchat, til å sende bilder man ellers ikke ville ha delt på Facebook. Denne flyktigheten fører ofte til at man tar større risiko (1). Å vise seg naken på en skjerm i noen sekunder, sammenliknet med det å møte opp naken på en date, er to vidt forskjellige ting. Vi oppfører oss altså annerledes mot andre på nett enn i virkeligheten, og vi er mer forsiktig med hva vi sier og viser når vi står ansikt til ansikt med noen (9).

«Med en skjerm mellom seg og mottaker kan det være enklere å kle av seg, men også enklere å krenke andre.»

Smarttelefonens naturlige plassering i hånda og den umiddelbare tilgjengeligheten gjør at seksuelle impulser kan leves ut, nesten i samme øyeblikk som de kommer inn. Kanskje rekker man ikke å tenke helt igjennom situasjonen. I tillegg forsvinner underliggende kroppsspråk og visuelle signaler i skjermoverføringen. Noe som kan gjøre etiske vurderinger og følelsen av empati mer utilgjengelig. Med en skjerm mellom seg og mottaker kan det være enklere å kle av seg, men også enklere å krenke andre (9).

Digital dømmekraft

Både erfaring, forskning og rapporter tilsier at kunnskap om seksuelle krenkelser er mangelfull hos ungdom (7, 8, 10). Mange unge er usikre på om hvor egen grenser går og hva som regnes som voldtekt. Dette ser vi gjennom medieoppslag og spørsmål rundt gråsonesex og sovevoldtekter. Unge lurer på hva som forventes av dem som seksuelle partnere. Barn og unge som sliter med å identifisere og ivareta egne grenser i virkeligheten vil naturlig nok møte dette problemet også på nett.

En del av dette handler om manglende bevissthet og at de unge ikke har nok kunnskap. Flere av spørsmålene om temaet som blir sendt inn til Ung.no sin spørretjeneste for ungdom på nett, handler om nettopp dette. Er det lov? Kan jeg anmelde? (11).

Barneombudets rapport (8) peker på at unge har dårlig kunnskap om hva som er lov og ikke lov når det gjelder seksuelle krenkelser. Mange unge forteller at de ikke vet hvor grensene går og at de heller ikke er sikre på straffenivået. En undersøkelse av Norsk senter for informasjonssikring viser også at flere unge ikke vet at deling uten samtykke kan være et lovbrudd. Mange tenker at det å sende bilder er vanlig og at når noe først er delt så må du regne med at det spres videre (10).

Føler press

Deling av bilder uten samtykke er bare én del av det man betegner som seksuelle krenkelser på nett og det virker til å være like vanlig blant jenter og gutter. Det er bekymringsfullt og tankevekkende at litt under én av tre jenter føler seg presset til å sende nakenbilder, mens knapt noen gutter føler seg presset. Isoleres 16-åringene i undersøkelsen, kommer det frem at hele 40 prosent av jentene som hadde sendt nakenbilder følte at de ble presset til å gjøre det (12).

Unge forteller om utpressing i form av trusler om å publisere eller sende bilder videre dersom de ikke sender flere bilder eller betaler en viss sum. Noen forteller om falske profiler, hvor man blir lurt til å sende innhold fordi de tror at mottakeren er noen andre, gjerne noen de har tillit til eller følelser for. Bilder og videoer på avveie blir også brukt som middel for å bevisst mobbe og krenke andre. Alt dette er straffbare handlinger som oppleves som krenkede av offeret (8, 11).

«Tillit til mottaker, gruppepress og det å prøve ut grenser oppgis som årsaker til at de likevel sendte innholdet.»

En av aktørene som skal øke folks digitale kompetanse samt gi råd og veiledning på nett, er Slettmeg.no. Nettstedet får mange henvendelser fra unge som har fått bilder og videoer av seg selv spredt på nett. Slettmeg.no forteller at mange føler seg dumme, fortvilte, skamfulle og rettsløse etter å ha delt eller fått delt egen intimitet på denne måten. Flere oppgir at de innerst inne visste at de ikke burde gjøre det. Tillit til mottaker, gruppepress og det å prøve ut grenser oppgis som årsaker til at de likevel sendte innholdet (13).

Kjønnforskjellen

Det er en forskjell mellom jenter og gutter. Et eksempel på dette er det fascinerende fenomenet «dickpics». Her sender gutter og menn bilder av sin erigerte penis til mottakere av begge kjønn som ikke har bedt om det. Dette oppleves som krenkende av mange, på lik linje med den bukseløse blotteren i trenchcoat. Her er det en klar kjønnsforskjell, og jeg har så langt ikke lest eller hørt om gutter eller menn som har fått tilsendt uønskede vulvabilder.

Det er ingen tvil om at gutter også blir utsatt for seksuelle krenkelser på nett, men det er hovedsakelig gutter som presser, maser og krenker andre på nett. Og det er en overvekt av jenter som føler seg maset på, presset, og krenket (14).

Tradisjonelt har informasjon og holdningskampanjer rettet seg mot avsenderne av intime bilder, hvor unge oppfordres til å tenke seg om før de kler av seg eller sender bilder til noen (15). Dette er med på å stramme inn de moralske grensene for hva som regnes som høvelig oppførsel blant, hovedsakelig, jenter.

Skyldspørsmål

Selv om verden har gått fremover, tenker mange på kvinnelig seksualitet som noe rent som må beskyttes mot farene på nett. Dette er med å plassere ansvaret hos offeret og med dette rettferdiggjøre offerklandring eller «slutshaming» om du vil. Hvor tanken om at skylden ligger hos den som kler av seg, fremfor dem som deler og sprer det (16).

Gutter derimot kan komme styrket ut av en slik situasjon ved at de kan få «kred» og status (17). Mannlig seksualitet fremstilles ofte som en pågående og aggressiv urkraft som manifesteres i en guttekultur hvor idealet er å være sterk og tåle, i tillegg til å være målbevisst og tydelig på egne ønsker. I tillegg skal ikke gutta vise svakhet ved å fortelle om det som er vanskelig og be om hjelp (9). Det er naturlig å tenke at dette hever terskelen for mange gutter til å si ifra dersom de blir utsatt for noe (8).

Må med i undervisningen

Forskjellen mellom kjønnene må inn i seksualundervisningen for å bevisstgjøre de unge på kvinnelig og mannlig seksualitet, og de ulike forventninger som stilles til gutter og jenter, også på nett. Vi må snakke om hvem som begår de mest alvorlige krenkelsene og hvilke sanksjoner som rammer hvem når intime bilder eller videoer blir spredt.

«Barneombudet peker på at unge selv ønsker kunnskap om lover, regler og konsekvenser knyttet til nettbruk.»

Det kan få fatale konsekvenser om dårligere evne til å vurdere konsekvenser og manglende kunnskap om hva som er lov og ikke lov på nett, kombineres med lett tilgjengelig teknologi og ubegrensede muligheter for kommunikasjon (18). Heldigvis er det naturlig å tenke at god kjennskap til lovverket, og kunnskap om egne og andres grenser, vil virke forebyggende.

Barneombudet (8) peker på at unge selv ønsker kunnskap om lover, regler og konsekvenser knyttet til nettbruk. De understreker at alle har en stor jobb å gjøre for å endre holdninger, opplyse og hjelpe dem som trenger det – fra barnehagestadiet til videregående skole. Undervisningen må også være bevisst kjønnsforskjellene, både for å skape forståelse og for få til gode refleksjoner rundt temaet.

Referanser

1. Velten JC, Arif R, Moehring D. Managing Disclosure through Social Media: How Snapchat is Shaking Boundaries of Privacy Perceptions. *The Journal of Social Media in Society*. 2017;6(1):220–50.
2. Erikson EH. *Identity, youth and crisis*. London: Faber & Faber; 1968.

3. Mascheroni G, Vincent J, Jimenez E. «Girls are addicted to likes so they post semi-naked selfies»: Peer mediation, normativity and the construction of identity online. *Cyberpsychology: Journal of psychosocial research on cyberspace*. 2015;9(1).
4. Kofoed J, Larsen MC. A snap of intimacy: Photo-sharing practices among young people on social media. 2016.
5. Bianchi D, Morelli M, Baiocco R, Chirumbolo A. Sexting as the mirror on the wall: Body-esteem attribution, media models, and objectified-body consciousness. *Journal of Adolescence*. 2017;61(Supplement C):164–72.
6. Korenis P, Billick SB. Forensic implications: adolescent sexting and cyberbullying. *Psychiatr Q*. 2014;85(1):97–101.
7. Livingstone S, Smith PK. Annual research review: Harms experienced by child users of online and mobile technologies: The nature, prevalence and management of sexual and aggressive risks in the digital age. *J Child Psychol Psychiatry*. 2014;55(6):635–54.
8. Barneombudet. Alle kjenner noen som har opplevd det: Samtaler med ungdom om seksuelle krenkelser – 2018. Tilgjengelig fra: <http://barneombudet.no/wp-content/uploads/2018/02/Barneombudets-rapport-om-seksuelle-krenkelser-enkeltsider-pdf-lowres.pdf> (nedlastet 18.05.18).
9. Hainer C. Menn viser fram pikken sin. Oslo: Cappelen Damm; 2018.
10. NorSIS Nsfi. Trusler og trender 2017–2018. Tilgjengelig fra: https://norsis.no/wp-content/uploads/2017/12/tt17-18_web_endelig_v2.pdf (nedlastet 18.05.18).

11. Ung.no. Tilgjengelig fra: <http://www.ung.no/> (nedlastet 18.05.18).
12. Medietilsynet. Barn & medier 2016: 9–16-åringers bruk og opplevelser av medier. Fredrikstad; 2016. Tilgjengelig fra: https://www.medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/barn-og-medier-undersokelser/2016_barnogmedier.pdf (nedlastet 18.05.18).
13. Slettmeg.no. Årsrapport 2015 [27. november 2016]. Tilgjengelig fra: <https://slettmeg.no/wp-content/uploads/sites/3/2016/05/Slettmeg-no-%C3%A5rsrapport-2015-digital.pdf> (nedlastet 06.06.18).
14. Lee M, Crofts T. Gender, Pressure, Coercion and Pleasure: Untangling motivations for sexting between young people. *The british journal of criminology*. 2015;55(3):454–73.
15. Ahern NR, Mechling B. Sexting: Serious problems for youth. *J Psychosoc Nurs Ment Health Serv*. 2013;51(7):22–30.
16. Breen M, Schultz M, Jordahl J. F-ordet: 155 grunner til å være feminist. Oslo: Forl. manifest; 2015.
17. Ringrose J, Harvey L, Gill R, Livingstone S. Teen girls, sexual double standards and ‘sexting’: Gendered value in digital image exchange. *Feminist Theory*. 2013;14(3):305–23.
18. Jensen FE. Tenåringshjernen: hjerneforskerens overlevelsesguide til livet med ungdom. Oslo: Pax; 2017.